

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
Шуляра Романа Віталійовича
на дисертаційну роботу Елгувірі Хатім Сідіег Мохамед
на тему «**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОМПАНІЙ**»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами

Посилення конкуренції як на внутрішньому, так і на глобальному міжнародному ринку, зокрема ринку фармацевтичних виробів, усе більше змушує вітчизняних товаровиробників надавати увагу системі управління якістю продукції на підприємстві. Запорукою конкурентоспроможності підприємств в Україні в сучасних умовах виступає якість їх продукції та запровадження систему управління якістю на підприємстві. Правильно обрана стратегія формування системи управління якістю продукції дозволить забезпечити ефективний розвиток підприємства і підвищити його конкурентоспроможність.

Система управління якістю створюється та впроваджується на підприємстві для забезпечення максимальної віддачі від ресурсів. Систему управління якості використовуються в процесі досягнення ефективного використання ресурсів підприємством. Саме в умовах відкритої ринкової економіки та гострої конкуренції, виявляються фактори, які роблять управління якістю умовою виживання товаровиробників, мірилом результативності її господарської діяльності, економічного добробуту країни. Тому дослідження систем управління якістю як фактору міжнародної конкурентоспроможності компанії набуває особливої актуальності.

Дисертаційне дослідження Елгувірі Х. С. М. є важливим кроком у розробці теоретико-методологічних положень системи управління якістю. Відтак, дослідження є актуальним і має суттєве наукове значення.

Дисертація є складовою науково-дослідної роботи ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» за темою «Науково-методичні засади реалізації сучасних концепцій та технологій управління підприємствами, установами та організаціями в умовах економічного відновлення і глобалізованого розвитку» (номер державної реєстрації: 0122U201378), де автором здійснено теоретичне обґрунтування засад системи управління якістю в компанії і прикладних рекомендацій напрямків вдосконалення управління якості на основі запропонованої методики оцінки впливу системи управління якості продукції на міжнародну конкурентоспроможність компанії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Отримані здобувачем результати дослідження є науково-обґрунтованими, оскільки базуються на використанні класичних та новітніх поглядів на теоретичну значущість і практичну цінність системи управління якістю. Коло завдань, вирішуючи які автор розкриває різні аспекти сформульованої наукової проблеми, є достатнім для досягнення мети дисертації. Елгувірі Х. С. М. у процесі дослідження орієнтувався на технологію наукових досліджень, фундаментальні положення теорії систем управління якістю. Основу вивчення понятійного апарату становили методи аналізу та синтезу, узагальнення і наукової абстракції. Одержані автором наукові результати достатньо обґрунтовані завдяки поєднанню у роботі багатьох методів наукового дослідження включно з компаративним аналізом, історико-логічним методом, системним підходом, економіко-статистичними та економетричними методами.

Вирішення комплексу поставлених завдань, правильний вибір методів дослідження, достатня теоретична база забезпечили наукову обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій проведеного дослідження.

Достовірність наукових результатів засвідчується публікаціями автора у наукових фахових виданнях, зареєстрованих у міжнародних базах даних, апробацією у трьох міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, впровадженням окремих рекомендацій у практику підприємств.

Зміст дисертації Елгувірі Х. С. М. послідовно розкриває обрану тему дослідження.

У першому розділі «Теоретичні засади створення та розвитку СУЯ компаній з метою забезпечення належного рівня їх міжнародної конкурентоспроможності» досліджено підходи до економічної природи якості продукції та розкрито еволюцію теоретичних та емпірико-прикладних підходів щодо суті понятійного апарату якості продукції, визначено сутність поняття система управління якістю (СУЯ) (с. 26-44). Проаналізовано СУЯ з двох підходів: теоретичний та практико-орієнтований. Виявлений вплив якості продукції на рівень міжнародної конкурентоспроможності підприємства згідно концепції «четирих рівнів якості» (с. 67-85). У дослідженні уваги приділяється моделі комплексного управління якістю (TQM), яка є однією з найбільш ефективних моделей управління якістю, стандартам ISO 9000 та 9001, моделі GMP, системі SA 8000. Розкрито загальне управління якістю як рушійну силу конкурентоспроможності та джерело конкурентних переваг, що дозволяє компаніям досягти підвищення рівня конкурентоспроможності (с. 44-67).

У другому розділі «Системи управління якістю в забезпеченні конкурентоспроможності фармацевтичних компаній» досліджені міжнародні стандарти якості та надана оцінка їх імплементація в українській фармацевтиці, виявлені сучасні вимоги до системи підвищення якості фармацевтичної продукції, проаналізовані СУЯ у вітчизняних провідних компаніях на сучасному

етапі (с. 89-114). Проаналізовані існуючі системи сертифікації якості у фармацевтичному секторі України та в окремих країнах світу. Ідентифіковано та проаналізовані фактори впливу параметрів якості на конкурентоспроможність української фармацевтики (с. 114-131). Запропоновано інструментарій оцінювання впливу кількісних індикаторів на експорт фармацевтичної продукції як обсягового показника. Розкриті засади формування системи управління якості та проаналізований стан міжнародної конкурентоспроможності українських фармацевтичних компаній, зокрема на прикладі ПАТ «Фармак» (с.131-146).

У третьому розділі «Перспективи розвитку системи управління якості в компанії» розроблена та запропонована автором методика оцінки впливу СУЯ продукції на міжнародну конкурентоспроможність компанії, що зображена на рис.3.1 та рис.3.2. (с. 156). Автором визначено місце результативності та ефективності як основи СУЯ, що здійснює прямий вплив на конкурентоспроможність компанії на міжнародних ринках (с.150-166). Запропонований алгоритм методики впливу системи управління якості продукції на міжнародну конкурентоспроможність компанії. Визначена оцінка впливу системи управління якістю продукції на міжнародну конкурентоспроможність компанії на прикладі ПАТ «Фармак» (с.166-181). Обґрунтуванні напрямки та механізми підвищення міжнародного статусу українських підприємств, що є виробниками та експортерами фармацевтичної продукції, з огляду на новітні тренди та вимоги глобального середовища (с.181-197).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці та обґрунтуванні теоретико-методологічних зasad системи управління якістю як фактору підвищення міжнародної конкурентоспроможності компанії. До основних положень дисертації, які містять наукову новизну, варто віднести:

- запропоновану автором модель впливу системи управління якості продукції на міжнародну конкурентоспроможність компанії на основі результативності та ефективності, що визначають загальний результат компанії на основі досягнення цілей, зокрема щодо системи управління якості компанії та відповідності стандартам (рис.3.1 та рис.3.2. (с. 156));
- модель системи управління якості фармацевтичного підприємства на основі впровадження принципів гнучкості, технологічності та інноваційності системи управління якості, яка стане фундаментом для розробки напрямків вдосконалення системи управління якістю компанії з врахуванням задачі підвищення міжнародної конкурентоспроможності (рис.3.6, с. 184);
- виявлені системні підходи до ідентифікації етапів розкриття проблематики якості продукції, які на відміну від традиційних підходів базуються на принципах історизму, компліментарності: виділено 4 історичні етапи формування підходів до якості (с.85-88);
- інструментарій оцінювання впливу кількісних індикаторів на експорт фармацевтичної продукції як показника покращення якості, який на відміну від

класичних, традиційних підходів включає обсяг реалізованої фармацевтичної продукції, препаратів та матеріалів, кількість сертифікатів фармацевтичних компанія та індекс участі України у міжнародній кооперації фармацевтичного сектору, на основі використання економіко-математичної моделі (с.129-130);

– підхід до обґрунтування напрямків підвищення ефективності, прибутковості та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на міжнародних ринках, до якого віднесено підвищення результативності системи управління якості; активізація інституційної спроможності держави; впровадження в свою діяльність ефективних управлінських технологій у сфері маркетингу, фокусування на сегментах та нішах глобального фармацевтичного ринку, які відповідають можливостям та потенціалу українських виробників (с. 186);

– наукова аргументація щодо створення ефективної та функціонуючої інфраструктури якості, що впливає на рівень конкурентоспроможності продукції виробників тієї чи іншої країни на міжнародних ринках (с. 83);

– система менеджменту якості міжнародних універсальних та галузевих стандартів для підприємств, що виходять на зарубіжні ринки товарів та послуг (с.87);

– гармонізована модель для системи управління якістю фармацевтичних компаній протягом життєвого циклу продукції (с.99);

– системний підхід до етапів процесу удосконалення системи управління якістю та структуризація інтегрованої системи управління якістю в ПАТ «Фармак» (с.136);

– сценарне прогнозування динаміки обсягу доходу від реалізації продукції в ПАТ «Фармак» як одного з кількісних показників фактору підвищення міжнародної конкурентоспроможності в системі управління якістю продукції, що базується на аналізі оптимістичного, пессимістичного та реалістичного прогнозних сценаріїв на період до 2024 року (с.176).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

Основні положення дисертаційної роботи відображені у 8 публікаціях, з них 4 – у наукових фахових виданнях, які зареєстровані у міжнародних наукометрических базах, 1 – у зарубіжному виданні, 3 – у збірниках матеріалів наукових конференцій різного рівня.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки і практики

Дисертаційна робота Елгувірі Хатім Сідієг Мохамед є вагомим внеском у розвиток теорії і практики менеджменту. Наукова цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у розроблені здобувачем підходу щодо розвитку теоретико-методичних засад, які у сукупності вирішують важливу

наукову задачу з формування і розвитку системи управління якістю фармацевтичної компанії, та розробка науково-прикладних напрямків щодо її вдосконалення для забезпечення належного рівня міжнародної конкурентоспроможності. Представлені у дисертації результати дослідження, висновки і основні положення дозволили сформувати підхід щодо обґрунтування найбільш важливих напрямків удосконалення та імплементації системи управління якості продукції на підприємствах, зокрема фармацевтичних компаній.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що пропозиції та рекомендації, сформульовані як результат дослідження і можуть становити як теоретичну, так і прикладну базу аналізу для формування, розробки та імплементації системи управління якості продукції у фармацевтичній компанії.

Сформовані теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, які викладені в дисертаційній роботі використовуються у практичній діяльності Університету у м. Тріполі (Лівія) Шамс Аласала (довідка про впровадження від 07.02.2022), компанії «Альбабаба Альтіббія Медікал Сервіс Лімітед» м. Тріполі (Лівія) (довідка про впровадження від 12.04.2022), ВНЗ «Університету економіки та права «КРОК» у м. Києві (Україна) (довідка про впровадження від 05.09.2022)

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Відзначаючи загальний високий рівень обґрунтованості теоретико-методологічних і практичних положень дисертаційної роботи зазначимо, що окрім положення і висновки дисертації потребують більш змістового та детального обґрунтування, тому мають стати предметом дискусії в процесі захисту дисертаційної роботи. До таких, як показав аналіз роботи, належать:

1. У підрозділі 1.1 (с. 39-40) табл. 1.1 розкриваючи еволюція теоретичних та емпірико-прикладних підходів щодо розкриття понятійного апарату якості продукції автором запропонована періодизація еволюції теорії якості як така, що ілюструє взаємне доповнення та поглиблення розуміння природи якості. Однак, для більш глибокого поєднання даного поняття із конкурентоспроможністю підприємств слід було б додатково розглянути врахування цього поняття в СУЯ на різних етапах еволюції теоретичних підходів.

2. На рис. 1.5 (п.1.3) (с. 71) автором розроблені напрямки впливу системи управління якістю на міжнародну конкурентоспроможність підприємства. Проте, для повноти такого аналізу доцільним було б доповнити рисунок конкурентними перевагами, які досягаються завдяки впровадженню чи вдосконаленню СУЯ.

3. У табл. 2.7 (п.2.2) (с. 118) здобувач розрахував індекс участі України і міжнародній кооперації фармацевтичного сектору. З пояснень таблиці не зрозуміло, як цей показник при формуванні авторської позиції щодо

конкурентоспроможності фармпідприємств було використано для висновків за дослідженням.

4. У підрозділі 2.2 (с.119) автором запропоновані три змінні, які впливають на експорт фармацевтичної продукції в Україні. Для формування такої моделі слід було б підкріпити пояснення обраного типу моделі, чому на думку автора саме лінійний зв'язок між змінним є найбільш адекватним для прогнозування та аналізування, а не інші типи моделей, в тому числі нелінійні.

5. У підрозділі 2.3 (с. 139) автор на рис.2.8 наводить шести-системну модель інспектування та на рис. 2.9. структуру інтегрованої системи управління якістю ПАТ «Фармак». Проте, доцільно було б більш детально описати модель інспектування та інтегровану СУЯ компанії.

6. У підрозділі 3.2 (с.176) на рис.3.5 автором наведений прогноз обсягів доходу від реалізації фармацевтичної продукції ПАТ «Фармак». Практичну цінність дослідження зросло б, якби автор дав якісну оцінку такого прогнозу з визначенням факторів, які можуть вплинути на сценарії розвитку.

Вищеперечислені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи загалом та не знижують наукову і практичну цінність дисертаційної роботи Елгувірі Х. С. М.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Елгувірі Хатім Сідіег Мохамед є самостійним завершеним науково-прикладним дослідженням, що виконана на актуальну тему, містить належним чином обґрунтовані висновки і пропозиції щодо розвитку теоретико-методологічних і науково-практических положень системи управління якістю як фактору міжнародної конкурентоспроможності компанії, викладена згідно вимог наукового стилю з кваліфікованою інтерпретацією основних положень, які випливають із власних досліджень автора.

Мету та завдання, поставлені в дисертаційній роботі, досягнуто. Дисертація добре структурована, у ній витримано логічну послідовність викладу матеріалу. Положення та результати дисертаційної роботи опубліковані у наукових виданнях та апробовані на міжнародних і вітчизняних конференціях. Наукові розробки, що містяться в дисертації, мають належний рівень практичного впровадження.

За змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових завдань, теоретичною і практичною значущістю одержаних результатів дисертаційна робота на тему «Система управління якістю як фактор міжнародної конкурентоспроможності компанії» відповідає спеціальності 073 «Менеджмент», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 березня 2016 р. № 261, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженими наказом Міністерства освіти і наук України від 12 січня 2017 р. №40, та пп. 9-12

Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. №167, а сам автор – Елгувірі Хатім Сідіег Мохамед заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент

Доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри менеджменту
і міжнародного підприємництва
навчально-наукового
Інституту економіки і менеджменту
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман ШУЛЯР

Підпис Романа ШУЛЯРА

ЗАСВІДЧУЮ

Вчений секретар Національного університету
«Львівська політехніка»,
к.т.н., доц.

Роман БРИЛИНСЬКИЙ